

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МЫЙЗАМЫ

2008-жылдын 15-августу № 202

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө

(КР [2016-жылдын 22-мартындагы № 24](#), [2022-жылдын 4-июлундагы N 56](#)
Мыйзамынын редакциясына ылайык)

Ушул Мыйзам кооптуу өндүрүш объекттеринде болгон авариялардын натыйжасында үчүнчү жактын өмүрүнө, ден соолугуна же мүлкүнө жана курчап турган жаратылыш чөйрөсүнө келтирилген зыян үчүн кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жаатындагы мамилелерди жөнгө салуунун укуктук, экономикалык жана уюштуруучулук негиздерин белгилейт.

1-берене. Ушул Мыйзамда пайдаланылуучу негизги түшүнүктөр

Бул Мыйзамда төмөнкүдөй негизги түшүнүктөр пайдаланылат:

камсыздандырылуучу - камсыздандыруучу уюм (камсыздандыруучу) менен камсыздандыруу келишимин түзгөн жаран же юридикалык жак;

камсыздандыруучу - коммерциялык уюм болуп саналган жана камсыздандыруунун тиешелүү түрүн жүргүзүүгө лицензиясы бар юридикалык жак (камсыздандыруучу уюм);

камсыздандыруу сыйлыгы - келишимде шартталган акы, аны камсыздоо келишими менен бекемделген тартипте жана мөөнөттө, камсыздандыруучуга камсыздандырылуучу төлөп берүүгө милдеттүү;

камсыздандыруу тарифи - камсыздоо келишими боюнча төлөп берүүгө жаткан, камсыздоо сыйлыгынын көлөмүн аныктоодо колдонулуучу жана камсыздоочу тарабынан иштелип чыккан тарифтер;

камсыздандыруу суммасы - сумма, анын ичинде камсыздандыруучу мүлктүк камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруу ордун толтурууну төлөп берүүгө же жекече камсыздандыруу келишими боюнча төлөп берүүгө милдеттенет;

камсыздандыруу ордун толтуруусу - камсыздандыруу жагдайы пайда болгон мезгилде зыянды жабууда камсыздандыруу келишими боюнча камсыздоочу төлөп берүүчү сумма;

камсыздандыруу жагдайы - камсыздандыруучуга камсыздандырылгын адамга же пайда алуучуга камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүгө камсыздандыруучунун милдетинин мыйзамда же камсыздандыруу келишиминде көрсөтүлгөн жагдайдын болушу;

камсыздандыруу тобокелдиги - камсыздандырууну жүргүзүүгө карата жагдайдын болгондугуна байланыштуу болжолдонгон окуя;

камсыздандыруу взносу - камсыздандыруу келишиминин шарттарына ылайык камсыздалуучунун камсыздоочуга мезгил-мезгили менен төлөп туруучу камсыздандыруу сыйлыгы;

камсыздандыруу резерви - камсыздандыруунун түрлөрү боюнча алынган камсыздандыруу взносунан камсыздоочу тарабынан алардын камсыздандыруу милдеттенмелерин аткарууну камсыз кылуу максатында түзүлгөн атайын акчалай фонддор;

пайда алуучу - камсыздандыруу келишими анын пайдасы үчүн түзүлгөн жак;

кайрадан камсыздандыруу - аны менен түзүлгөн кайрадан камсыздандыруу келишими боюнча башка камсыздандыруучу камсыздандыруу ордун толтуруусун төлөө тобокелдигинин бөлүгүн же толугу менен камсыздандыруу. Мында кайра камсыздандыруу келишимин түзгөн милдеттүү камсыздандыруу келишими (негизги келишим) боюнча камсыздандыруучу келишимде кайра камсыздандырган жак камсыздандыруучу болуп эсептелет;

эки жолу камсыздандыруу - бир эле мүлктү, эки же андан ашык камсыздандыруучулардын камсыздандыруусу;

кошумча камсыздандыруу - бир объектини бир нече камсыздандыруучу бирдикте бир эле келишим боюнча камсыздандыруусу;

жоопкерчилик лимити - бир камсыздандыруу жагдайы боюнча камсыздандыруучу тарабынан камсыздандырууну калыбына келтирүүсүн төлөөнүн максималдуу өлчөмү;

авария - кооптуу өндүрүш объекттеринде колдонулуучу курулмалардын, коммуникациялардын, жабдуулардын транспорттук жана башка техникалык каражаттардын талкаланышы, зыянга учурашы, контролго алынбоочу жарылуу, өрт же Кооптуу заттардын атылып чыгышы;

кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюм - менчик укугунда, чарба жүргүзүү укугунда же оперативдүү башкаруу укугунда же ар кандай башка мыйзамдуу негизде кооптуу өндүрүш объекттерине ээлик кылуучу жеке жана (же) юридикалык жак;

Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамында бекитилген кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилиги - кооптуу өндүрүш объекттеринде болгон авариянын натыйжасында үчүнчү жактын мүлкүнө жана (же) өмүрүнө, ден-соолугуна келтирилген зыяндын ордун толтуруучу жеке жана (же) юридикалык жактардын милдеттери;

үчүнчү жак - кооптуу өндүрүш объекттеринде болгон авариянын натыйжасында өмүрүнө, ден-соолугуна жана (же) мүлкүнө зыян келтирилген жак.

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу кызматкерлер жана ээлик кылуучулар үчүнчү жак болуп эсептелишпейт.

(КР [2016-жылдын 22-мартындагы № 24](#) Мыйзамынын редакциясына ылайык)

2-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдары

1. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдары Кыргыз Республикасынын [Конституциясына](#) негизделет жана Кыргыз Республикасынын Граждандык [кодексинен](#), ушул Мыйзамдан жана башка ченемдик укуктук актыларынан турат.

2. Эгерде Кыргыз Республикасы ратификациялаган эл аралык келишимдерде ушул Мыйзамда каралгандан башка да эрежелер белгиленсе, анда эл аралык келишимдин эрежелери колдонулат.

3-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу объектиси

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруунун объектиси болуп, кооптуу өндүрүш объектисинде болгон авариянын натыйжасында үчүнчү жактын өмүрүнө, ден-соолугуна жана (же) мүлкүнө ошондой эле айлана-чөйрөгө келтирилген зыяндын ордун толтуруу Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарында белгиленген милдеттерине байланышкан кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын мүлктүк кызыкчылыгы болуп эсептелет.

4-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруунун негизги принциптери

1. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу, курчап турган чөйрө үчүн жогорку коркунучка байланышкан ишмердикти ишке ашыруу боюнча зыяндын ордун толтурууну камсыз кылат жана камсыздандыруунун милдеттүү түрү болуп эсептелет.

2. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруунун негизги принциптери болуп төмөндөгүлөр эсептелет:

- ушул Мыйзамда белгиленген чекте жабырлануучунун өмүрүнө, ден соолугуна же мүлкүнө келтирилген зыянды калыбына келтирүү кепилдиги;

- кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруунун жалпылыгы жана милдеттүүлүгү.

5-берене. Кооптуу өндүрүш объектилер

1. Кооптуу өндүрүш объектилерге "Кооптуу өндүрүш объектилеринин өнөр жайлык коопсуздугу жөнүндө" Кыргыз Республикасынын [Мыйзамында](#) каралган объектилер кирет.

2. Эгерде кооптуу өндүрүш объектини пайдалануучу уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминин мөөнөтү өтө элек аралыкта объект ушул берененин 1-пунктуна ылайык келбей калса, анда камсыздандыруучу кооптуу өндүрүш объектилердин катарынан чыгарууга чечим кабыл ала турган ыйгарым укуктуу органга билдирүүгө милдеттүү жана объектини мамлекеттик каттоодон чыгарат, камсыздандырылуучуга жана камсыздандыруучуга каттоодон чыгарылгандыгы тууралуу жазуу жүзүндө билдирүү жиберет.

6-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу тармагындагы мамлекеттик көзөмөл

1. Камсыздандыруу иши үчүн мамлекеттик көзөмөлдү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык камсыздандыруу көзөмөлү боюнча башкаруунун ыйгарым укуктуу мамлекеттик органы жүзөгө ашырат.

2. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу боюнча мамлекеттик көзөмөлдү белгиленген компетенциясынын чегинде өнөр жай коопсуздугунун тармагында атайын чектелген уруксат берүүчү, көзөмөлдөөчү функциялары бар мамлекеттик аткаруу бийлигинин атайын ыйгарым укуктуу органы аткарат.

7-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишими жана аны түзүүнүн тартиби

1. Кооптуу өндүрүш объектини пайдалануучу уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу бул Мыйзамга ылайык, үчүнчү жактын кызыкчылыгына

карата камсыздандырылуучунун жана камсыздандыруучунун ортосунда түзүлгөн келишимдин негизинде иш жүзүнө ашырылат.

2. Кооптуу өндүрүш объектини пайдалануучу уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминде, туруксуздукка төлөмдү жана кызыкчылыкты жоготуу боюнча моралдык чыгымды кошпогондо, кооптуу өндүрүш объекттеринде болгон авариянын натыйжасында үчүнчү жактын өмүрүнө, ден соолугуна, мүлкүнө жана (же) айлана-чөйрөгө келтирилген зыяндын натыйжасында чыгуучу милдеттенме боюнча камсыздандыруу төлөмдөрүн жүзөгө ашыруу (мындан ары - милдеттүү камсыздандыруу келишими) каралат.

3. Камсыздандыруу келишими, милдеттүү камсыздандыруунун бул түрү боюнча ишмердикти жүзөгө ашырууга укуктуу уруксаты болгон камсыздандыруучу менен гана түзүлүшү мүмкүн.

Камсыздандырылуучу камсыздандыруучуну тандоодо эркин.

Камсыздандыруучу жазуу жүзүндө жүйөлүү жана негиздүү баш тартуу берүү аркылуу камсыздандырылуучу менен милдеттүү камсыздандыруу келишимин түзүүдөн баш тартууга укуктуу.

Камсыздоо келишими боюнча, камсыздандырылуучу камсыздоо сыйлыгын төлөп турууга милдеттенет жана камсыздандыруучу бул Мыйзамда белгиленген мөөнөттө жана тартипте, камсыздоо жагдайы болгон кезде тиешелүү өлчөмдө камсыздандырылуучуга (пайда табуучуга) камсыздоо төлөмдөрүн жүзөгө ашырууга милдеттүү.

4. Камсыздоо келишими жазуу жүзүндө камсыздандыруучу камсыздандырылуучуга камсыздоо полисин берүү жолу менен түзүлөт.

Камсыздандыруу келишимин түзүү үчүн негиз болуп камсыздандырылуучунун арызы эсептелет.

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминде тиешелүү көрсөтмө, шарттар толук болбой калган учурда камсыздандыруучу жоопкерчилик тартат.

5. Милдеттүү камсыздандыруу келишиминин негизги шарты (камсыздоо полиси) бир камсыздандыруу жагдайы боюнча камсыздандыруучунун жоопкерчилик лимити болуп саналат.

6. Эгер камсыздандыруучу кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишимин камсыздандырылуучунун (пайда табуучунун) же үчүнчү жактын ушул Мыйзамда каралгандан начарлаган жагдайында түзсө, анда камсыздандыруу жагдайы түзүлгөндө камсыздандыруучу камсыздандырылуучунун (пайда табуучунун) же үчүнчү жактын алдында ушул Мыйзамда белгиленген шартта милдеттенме алат.

8-берене. Милдеттүү камсыздандыруу келишиминин колдонулушу

1. Эгерде камсыздандыруу келишиминин шарттарында башкача каралбаса, камсыздандырылуучу милдеттүү камсыздандыруу сыйлыгын камсыздандыруучуга төлөй баштаган учурдан тартып күчүнө кирет жана тараптар үчүн милдеттүү болуп калат.

2. Милдеттүү камсыздоо келишими ал күчүнө кирген күндөн баштап он эки айдан ашпаган мезгилге түзүлөт.

Камсыздандыруу коргоосунун жарактуулук мезгили камсыздандыруу келишиминин жарактуулук мөөнөтү менен дал келет.

9-берене. Милдеттүү камсыздандыруу келишиминин колдонулушун токтотуу

Милдеттүү камсыздандыруу келишими төмөндөгү жагдайларда токтотулат:

1) келишимдин мөөнөтү бүткөн мезгилде;

2) келишим мөөнөтүнөн мурда токтотулган мезгилде;

3) камсыздандыруучу камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруу суммасынын өлчөмүндө камсыздандыруу төлөмдөрүн (камсыздандыруу төлөмүн) жүзөгө ашырганда.

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишимин мөөнөтүнөн мурда токтотуунун тартиби, шарты жана кесепеттери Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык аныкталат.

10-берене. Камсыздандырылуучунун укугу жана милдети

1. Камсыздандырылуучу төмөндөгүлөргө укуктуу:

- 1) Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу шарттарын түшүндүрүүнү, кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишими боюнча өзүнүн укуктарын жана милдеттерин камсыздандыруучудан талап кылуу;
- 2) камсыздандыруу тобокелчилигинин баалоо үчүн көзкарандысыз эксперт чакыруу;
- 3) милдеттүү камсыздандыруу келишими колдонуудагы мезгилде камсыздандыруучунун макулдугу боюнча камсыздандыруучунун жоопкерчилигинин камсыздандыруу суммасын же көлөмүн көбөйтүүгө;
- 4) келишими (камсыздандыруу полиси) жоголуп кеткен учурда анын дубликатын алууга;
- 5) үчүнчү жактын өмүрүнө, ден соолугуна жана (же) мүлкүнө келтирилген зыяндын өлчөмүн баалоо үчүн көз карандысыз эксперттин кызматынан пайдаланууга;
- 6) көз карандысыз эксперт жана (же) камсыздандыруучу тарабынан каралып чыккан камсыздандыруу кайтарымынын эсептери жана келтирилген зыяндын көлөмүн баалоонун жыйынтыгы менен таанышууга;
- 7) Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишимин мөөнөтүнөн мурда токтотууга;
- 8) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте, камсыздандыруучунун камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүдөн баш тартуусу же анын өлчөмүн азайтуу боюнча талаш-тартышка чыгууга;
- 9) Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдаланууда камсыздандыруу тобокелчилигин төмөндөтүүгө алып келиши мүмкүн болгон кырдаал өзгөргөн учурда (анын болушу менен камсыздандыруу жагдайынын же келтирилиши мүмкүн болгон зыяндын күтүлүшү толук ыктымал болгондо) келишимдин шарттарын өзгөртүүнү талап кылууга;
- 10) ушул мыйзамда каралган учурда жана тартипте камсыздандыруу төлөмүн төлөтүп алууга.

2. Камсыздандыруучу төмөндөгүлөргө милдеттүү:

- 1) милдеттүү камсыздандыруу келишимин түзүү үчүн зарыл болгон маалыматтарды камсыздандырылуучуга таап берүүгө;
- 2) милдеттүү камсыздандыруу келишиминде көрсөтүлгөн өлчөмдө, тартипте жана мөөнөттө камсыздандыруу сыйлыгын төлөп турууга;
- 3) камсыздандыруу ишине киришүүдөгү татаалдашкан кырдаалда зыянды болтурбоонун алдын алуу жана өлчөмүн азайтуу боюнча, анын ичинде мүлктү куткаруу жана жапа чеккен адамдарга жардам көрсөтүү боюнча туура жана жеткиликтүү чараларды кабыл алууга;
- 4) ага белгилүү болгондон кечиктирбестен, үч жумушчу күндүн ичинде, камсыздандыруучуга билдирүү жана тиешелүү мамлекеттик органга каттатуу, компетенциясына жараша (райондогу өзгөчө кырдаалдар, айлана-чөйрөнү коргоо

- жана саламаттык сактоо органдарынын ыйгарым укуктуу өкүлдө- рүнө)
камсыздандыруу жагдайы жана жабыркаган адамдар тууралу билдирүү- гө;
- 5) камсыздандыруучунун өкүлүнүн камсыздандыруу жагдайынын себептерин өз алдынча териштирүүсүнө мүмкүнчүлүктү түзүүгө;
- 6) камсыздандыруучуга болгон маалыматтардын баарын берүү (керек болсо жазуу жүзүндө) жана камсыздандыруу жагдайынын себептерин, жүрүшүн жана кесепетин тактоого керектүү документтерди, ошондой эле келтирилген зыяндын мүнөзү жана көлөмү тууралуу документтерди берүүгө;
- 7) үч жумушчу күндүн ичинде ага камсыздандыруу жагдайынын натыйжасында келтирилген чыгым үчүн төлөм жүргүзүү талабы же доо арыздын түшкөндүгү жөнүндө билдирилгенден кийин, камсыздандыруучуга кандай жол менен болсо да билдирүү жасоого;
- 8) камсыздандыруучуга келтирилген зыянга жооптуу жактан кайтарып төлөө укугунун өтүшүн камсыз кылууга;
- 9) Кооптуу өндүрүш объекттеринин өзгөчөлүгүнө байланыштуу өндүрүштүк коопсуздук тармагындагы колдонуудагы мыйзамдардын жана башка ченемдик- техникалык документтердин жобосун сактоого;
3. Камсыздандыруу келишимде камсыздандырылуучунун Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама каршы келбеген укуктары жана милдеттери көрсөтүлүшү мүмкүн.
4. Камсыздандырылуучунун өздүк милдеттерин туура эмес аткаргандыгы же аткарбай койгондугу тууралуу факт камсыздандыруучу тарабынан документалдуу түрдө далилдениши керек.

11-берене. Камсыздандыруучунун укугу жана милдеттери

1. Камсыздандыруучу төмөнкүлөргө укуктуу:
- 1) тийиштүү мамлекеттик органдардан жана уюмдардан компетенциясына жараша камсыздандыруу жагдайынын болгондугу жөнүндө фактыны далилдеген документтерди алууга жана жабырлануучуга келтирилген зыяндын өлчөмү жөнүндө кайрылууга;
- 2) Кооптуу өндүрүш объекттеринде болгон аварияны териштирүү боюнча компетенттүү комиссиянын ишине катышууга жана чыгымдын өлчөмүн тактоо менен алынган маалыматтын купуялуулугун камсыз кылууга;
- 3) үчүнчү жактын мүлкүнө жана (же) ден соолугуна келтирилген зыяндын өлчөмүн баалоо үчүн көз карандысыз эксперттин кызматынан пайдаланууга жана камсыздандыруу жагдайы болгон кезде камсыздандыруунун өлчөмүн аныктоого. Көз карандысыз эксперт тарабынан зыяндын өлчөмүн баалоо мөөнөтү комиссиянын иштөө мөөнөтүнөн ашпоого тийиш;
- 4) зыяндын келтирилишине күнөөлүү адамга кайрадан талап коюу укугунан пайдаланууга;
- 5) Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдаланууда камсыздандыруу тобокелчилигин жогорулатууга алып келиши мүмкүн болгон кырдаал өзгөргөн учурда (анын болушу менен камсыздандыруу жагдайынын же келтирилиши мүмкүн болгон зыяндын күтүлүшү толук ыктымал болгондо) келишимдин шарттарын өзгөртүүнү талап кылуу;
- 6) келтирилген зыяндын ордун төлөп берүүгө байланыштуу мамилелерде камсыздандырылуучунун атынан жана анын тапшыруусу боюнча чыгууга;
- 7) Пайда табуучунун талабын билдирүү мамилесинде камсыздандырылуучунун тапшыруусу боюнча сот ишинде анын атынан доо кое алат. Бирок, камсыздандыруучунун бул аракети камсыздандыруу төлөмүн төлөөнү жүзөгө ашыруу боюнча өзүнүн милдети катары каралып бааланбайт.
2. Камсыздандыруучу төмөнкүлөргө милдеттүү:

- 1) камсыздандырылуучуну кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруунун шарттары менен тааныштырууга, кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминен улам пайда болгон анын укук жана милдеттерин түшүндүрүүгө;
 - 2) беш жумушчу күндүн ичинде камсыздандыруу келишимин түзүү боюнча камсыздандыруучуга камсыздандыруу полисин берүүгө;
 - 3) эгер камсыздандырылуучуда мындай каттоо болбогон болсо, камсыздандыруу жагдайына киришүү жөнүндө маалымат алгандан кийин аны Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык ыйгарым укуктуу органдар (Саламаттык сактоо министрлигинин бөлүмү, Өкмөткө караштуу айлана-чөйрөнү жана токой чарбасын коргоо боюнча Мамлекеттик агенттиги, Ички иштер министрлиги, Эмгек жана социалдык жактан өнүктүрүү министрлиги) тарабынан белгиленген тартипте каттоого;
 - 4) камсыздандыруу төлөмүнүн өлчөмүн көрсөтүү менен камсыздандыруу актысын түзүүгө жана аны менен тааныштыруу үчүн камсыздандырылуучуга (пайда табуучуга) көрсөтүүгө;
 - 5) камсыздандыруу жагдайы болгондугу таанылган учурда аны төлөп берүү жөнүндө арыз түшкөн күндөн баштап отуз күндүн аралыгында арыздын жана камсыздандыруу жагдайынын болгондугун далилдеген документтердин негизинде камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүгө;
Тараптардын ортосунда пикир келишпестик болгон учурда камсыздандыруу төлөмдөрүн төлөп берүү жоготуунун ордун толтуруу өлчөмүн, мүнөзүн жана формасын аныктаган компетенттүү сот органдарынын чечиминин негизинде жүргүзүлөт.
 - 6) камсыздандыруу жагдайы болгондон кийин чыгымды азайтуу же болтурбоо максатында чыгымдарын камсыздандырылуучуга кайтарып берүүгө;
 - 7) камсыздандыруу төлөмдөрүн баалоодон баш тартууга негиз болсо, бул тууралуу камсыздандырылуучуга жазуу жүзүндө отуз күндүн ичинде баш тартуу негиздерин көрсөтүп билдирүүгө;
 - 8) камсыздандыруунун жашырындуулугун сактоого.
3. Камсыздандыруу келишиминде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама каршы келбеген башка дагы камсыздандыруучунун укуктары жана милдеттери каралышы мүмкүн.

12-берене. Үчүнчү жактын укуктары

1. Үчүнчү жак төмөнкүлөргө укуктуу:
 - 1) камсыздандыруучуга кооптуу өндүрүш объектисинде болгон авариянын натыйжасында камсыздандыруу жагдайынын болгондугу жөнүндө билдирүүгө;
 - 2) камсыздандырылуучу менен бирдикте камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүү үчүн документтерди чогултуу жана аларды камсыздандыруучуга берүүгө;
 - 3) келтирилген зыяндын өлчөмүнө баа берүү үчүн көз карандысыз эксперттин кызматынан пайдаланууга;
 - 4) келтирилген зыяндын көлөмүн баалоонун жыйынтыгы жана камсыздандыруу кайтарымынын эсеби менен танышууга;
 - 5) ушул Мыйзамда жана башка ченемдик укуктук актыларда белгиленген өлчөмдө, тартипте жана мөөнөттө камсыздандыруу кайтарымынын өлчөмүн алууга;
 - 6) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте, камсыздандыруу төлөмдөрүн төлөөдөн баш тарткандыгы же азайткандыгы боюнча талаш-тартышка барууга;
 - 7) камсыздандыруу кайтарымына белгиленген суммадан ашык келтирилген зыянды калыбына келтирүү жөнүндө камсыздандырылуучуга талап коюуга.

2. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган шарттарда үчүнчү жактын укуктары ушул берененин 1-бөлүгүндө белгиленгендей башка жакка (пайда табуучуга) өтүп кетет.

13-берене. Камсыздандыруу суммасынын өлчөмү

Камсыздандыруу суммасынын өлчөмү (жоопкерчилик лимити) Өкмөт тарабынан белгиленет.

14-берене. Камсыздандыруу сыйлыгынын өлчөмү

Камсыздандыруу сыйлыгынын өлчөмү пайда табуучу жактардын макулдугу боюнча Өкмөт тарабынан белгиленген камсыздандыруу тарифтеринин негизинде аныкталат.

15-берене. Камсыздандыруу жагдайын жана камсыздандыруу төлөмүнүн өлчөмүн аныктоо

1. Камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруу жагдайы болгон, кооптуу өндүрүш объектисинде болгон авариянын натыйжасында үчүнчү жактын өмүрүнө, ден соолугуна жана (же) мүлкүнө келтирилген залалдын кайтарымы боюнча камсыздандырылуучунун жарандык жоопкерчилигинин пайда болуу фактысы таанылат.

Камсыздандыруу төлөмүнүн өлчөмү камсыздандыруучу тарабынан авариянын чыгыш себептерин териштирген актынын, соттук чечимдин жана келтирилген зыяндын өлчөмү тууралуу маалыматтар камтылган башка материалдардын негизинде аныкталат.

2. Мүлктүн бүлүнүшүнө келтирилген зыяндын өлчөмү камсыздандыруу жагдайы болгонго чейинки мүлктүн эскиргендигин эске алуу менен аны калыбына келтирүүдө наркы эсептелип чыгып аныкталат.

Мүлктү ордуна коюунун наркы камсыздандыруу жагдайы пайда болгон учурдагы орточо базар бааларынын жана тарифтеринин негизинде аныкталат.

Мүлктүн жок кылынышына келтирилген зыяндын өлчөмү камсыздандыруу жагдайы болгон күнгө чейинки эскирүүнү эске алуу менен мүлктүн чыныгы наркынын натыйжасында аныкталат.

Эгер аны техникалык жактан калыбына келтирүү мүмкүн эмес же экономикалык жактан негизсиз болсо, мүлк жок кылынган деп эсептелет. Камсыздандыруу жагдайы башталганда эгерде күн сайын коротулган амортизацияны эсепке алганда, мында күтүлгөн чыгымдар (калыбына келтирүү наркы) мүлктүн анык наркынан 80 пайызга ашып кетсе, мүлктү калыбына келтирүү экономикалык жактан негизсиз деп эсептелет.

3. Камсыздандыруучунун же пайда табуучу болуп эсептелген башка жактын арызы боюнча камсыздандыруу жагдайынын башталышынын натыйжасында үчүнчү жактын мүлкүнө келтирилген зыяндын өлчөмүн камсыздандыруучу аныктайт. Айлана-чөйрөгө келтирилген зыяндын өлчөмү колдонуудагы жаратылышты коргоочу мыйзамдарга ылайык аныкталат.

Келтирилген зыяндын өлчөмүн баалоо көз карандысыз эксперт аркылуу жүргүзүлүшү мүмкүн. Келтирилген зыянды баалоодо пикир келишпестик болсо тараптар башка жолдор аркылуу аныктоого укуктуу.

4. Камсыздандыруу кайтарымы, үчүнчү жакка келтирилген чыгымдын өлчөмүнөн (такталган чыгымдан) ашпоого тийиш.

Үчүнчү жактын, анын ичинде майыптыгы белгиленбеген, жаракаты, травмасы же саламаттыгына келтирилген башка зыяндар белгиленбеген жактын, өмүрүнө жана денсоолугуна келтирилген зыян үчүн камсыздандыруу төлөмүнүн минималдык өлчөмү Өкмөт тарабынан белгиленет.

5. Камсыздандыруучу келтирилген зыяндын өлчөмүн аныктоо максатында кошумча териштирүүнү жүргүзүүгө укуктуу. Ушуга байланыштуу аварияны техникалык тергөөнүн документтерин, зыяндын келтирилгендиги боюнча

мамлекеттик органдардан материалдарды, медициналык документтерди, жоголгон мүлктүн (өлгөн, кырсыкка кабылган) баасы жөнүндө билүү үчүн счетторду, аткарылган жумуштарды, кеткен чыгым жана башка документтерди суроого укуктуу.

6. Камсыздандыруу төлөмдөрү, камсыздандыруу келишиминде белгиленгендей камсыздандыруу суммасынын көлөмүндө төлөнөт.

Үчүнчү жакка келтирилген зыянды толук кайрып берүү үчүн камсыздандыруу келишимде аныкталган камсыздандыруу суммасы жетишсиз болсо, камсыздандыруучу ушул Мыйзамдын [16-беренесинин](#) 4-бөлүгүндө көрсөтүлгөндөй тартипте жүргүзөт. Мында пайда табуучу камсыздандырылуучуга келтирилген зыян үчүн төлөмдүн суммасынан ашыкча төлөнгөндүгү жөнүндө камсыздандыруу талабын коюуга акылуу.

7. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдаланып жаткан уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу бир нече камсыздандыруучу аркылуу жүргүзүлсө (биргелешип камсыздандыруу) ар бир камсыздандыруучу, түзүлгөн камсыздандыруу келишиминин чегинде камсыздандырылуучунун (пайда табуучунун) алдында жоопкерчиликте болот. Бирок, камсыздандыруу кайтарымынын жалпы суммасы жалпы камсыздандыруучулардын чыныгы чыгымынын суммасынан ашпоого тийиш.

Эки эсе камсыздандыруу болгон шартта, камсыздандыруу кайтарымын жүргүзүү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган тартипте жүргүзүлөт.

8. Келтирилген зыян башка жактар аркылуу калыбына келтирилген болсо, камсыздандыруучу камсыздоо келишиминде көрсөтүлгөн камсыздандыруу төлөмүнүн ортосундагы айырманы, объектиге ээлик кылуучунун жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишими боюнча жана башка жактын кошумча суммасы менен төлөйт. Камсыздандырылуучу камсыздандыруучуга башка жактар тарабынан үчүнчү жакка зыянды калыбына келтирүү үчүн төлөнгөн сумма тууралуу билдирүүгө милдеттүү.

9. Жабырлануучу өлгөн шартта, анын артында мураскору болбосо, камсыздандыруучу тарабынан өлүктү коюуну аткарган адамга чыныгы чыгым берилет, бирок ал кооптуу объектини пайдалануучу уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминде белгиленген суммасынын чегинде болот.

16-статья. Камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүнүн шарттары жана тартиптери

1. Камсыздандыруучуга камсыздандырылуучу же пайда көрүүчү болуп саналган үчүнчү жак камсыздоо төлөмдөрүн төлөп берүү тууралуу талабын жазуу жүзүндө төмөндөгү документтерди тиркөө менен жиберет:

- 1) Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдаланып жаткан уюмдун жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминин көчүрмөсү;
- 2) камсыздандырылуучу тарабынан таанылган пайда табуучунун камсыздандыруу төлөмү тууралуу келтирилген зыянды далилдөөчү жана анын өлчөмү тууралуу документтер, кооптуу өндүрүш объектисинде болгон авариянын натыйжасында келтирилген зыянды калыбына келтирүү жөнүндө соттун чечими;
- 3) келтирилген зыянды азайтууга же болтурбоого көрүлгөн чараларга кеткен чыгымды далилдеген документтер (алар болсо).

2. Пайда табуучу болуп үчүнчү жак (ал өлгөн шартта - Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык зыянды калыбына келтирүүгө укугу бар жак) эсептелет же үчүнчү жакка (чыгымды калыбына келтирүүгө укугу бар жакка) ушул Мыйзамда белгиленген камсыздоочунун жоопкерчилигинин чегинде келтирилген зыяндын ордун толтурган жана камсыздандыруу төлөмүнө укук алган башка жак эсептелет.

3. Камсыздандыруучу тарабынан камсыздандыруу төлөмдөрү ушул берененин 1-бөлүгүндө каралган документтер келип түшкөн күндөн отуз күндөн кечиктирилбестен жүргүзүлөт.

4. Кооптуу өндүрүш объектисинде болгон авариянын натыйжасында зыяндын ордун толтуруу жөнүндө арызды канааттандыруу, камсыздандыруучу тарабынан же соттун чечими менен камсыздандыруу жагдайы болду деп таанылса белгиленген тартипте каралат, бир эле мезгилде бир нече арыз түшсө, анда төмөндөгүдөй кезекте каралат:

- 1) биринчи кезекте, жеке жактын өмүрүнө жана ден-соолугуна келтирилген зыянды кайтаруу жөнүндө арыз канааттандырылат;
- 2) экинчи кезекте, жеке жактын мүлкүнө келтирилген зыян кайтарылып берилет;
- 3) үчүнчү кезекте, юридикалык жактын мүлкүнө келтирилген зыян кайтарылып берилет;
- 4) төртүнчү кезекте, курчап турган чөйрөгө келтирилген зыян кайтарылып берилет.

17-берене. Зыян келтирген жакка кайра талап коюу укугу

1. Камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүп жаткан камсыздандыруучу камсыздандырылуучуга төлөнгөн сумманын деңгээлинде төмөндөгү жагдайларда кайра талап коюу укугуна ээ болот:

- 1) камсыздандыруу жагдайы болушун камсыздандырылуучу атайлап жасаса же анын болушуна шарт түзсө;
- 2) Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларында белгиленген тартипте, камсыздандырылуучунун аракети атайын күнөө же административдик укук бузуу, камсыздандыруу жагдайынын болушуна себеп болгон деп таанылса;
- 3) камсыздандырылуучу тарабынан зыяндын көлөмүн көтөрүү үчүн атайы ойлонулган чаралар көрүлүп, азайтуу аракети жасалбаса;
- 4) камсыздандырылуучу тарабынан камсыздандыруучуга камсыздандыруу объектиси, камсыздандыруу тобокелчилиги, камсыздандыруу жагдайы жана анын кесепети тууралуу жалган билдирүү берилген мезгилде;
- 5) камсыздандырылуучунун камсыздандыруу жагдайынын болушуна жооптуу жакка өзүнүн талаптарын коюу укугунан баш тартканда, камсыздандыруучуга талап коюу укугунун өтүшү үчүн керектүү документтерди берүүдөн баш тартканда.

2. Камсыздандыруу төлөмүн төлөп берген милдеттүү камсыздандыруу келишими боюнча орду толтурулган келтирилген зыян үчүн жооптуу камсыздандыруучуга төлөнгөн сумманын чегиндеги камсыздандырылуучунун кайра талап кылуу укугу өтөт.

3. Кооптуу өндүрүш объектисинде болгон аварияга, атайын ойлонгон аракеттен башка учурда, алардын кызматтык же башка эмгектик милдеттери себеп болуп эсептелсе, милдеттүү камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүчү камсыздандыруучу камсыздандырылуучунун кызматкерине кайра талап коюу укугуна ээ эмес.

18-берене. Камсыздандыруучуну камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүдөн куткаруунун шарттары

1. Камсыздандыруучу камсыздоо төлөмдөрүн төлөөдөн толугу менен же жарым-жартылай төмөндөгү жагдайда баш тартууга укуктуу:

- 1) коргонуу жана эч айла болбогон шарттарды кошпогондо, пайда табуучу камсыздандыруу жагдайынын болушуна же анын чыгышына атайын ойлонуу менен шарт түзгөн болсо;
- 2) Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларында белгиленген тартипте пайда табуучунун аракети кылмыш же административдик укук бузуу деп табылып камсыздандыруу жагдайынын себептери ага байланыштуу болгондо.

2. Камсыздандыруучу камсыздандыруу төлөмдөрүн төлөөдөн камсыздандыруу жагдайы төмөндөгү шарттарда болсо куткарылат:

- 1) ядролук жарылуу, радиация же радиоактивдүү уулануунун таасири болгондо;
 - 2) аскердик же ага жакын аракеттерде (согуш жарыялангандыгына же жарыяланбагандыгына карабастан) террордук акт, кол салуу, чет мамлекеттердин душмандык аракети, жарандык согуш болгон учурда;
 - 3) козголоң, иш таштоо, жарандык тартип бузуулар, улам курчуган же элдик көтөрүлүшкө чейин жеткен көтөрүлүүлөр, кагылыш, элдик толкун, аскердик козголоң, революция, аскердик басып алуу жана бийликти тартып алуу, талоончулук, реквизиштөө же мүлктү улутташтыруу мезгилинде.
3. Камсыздандыруучунун камсыздоо төлөмдөрүнөн баш тартуусуна төмөндөгүлөр да негиз боло алат:
- 1) объектилердин ээлик кылуучуларынын жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминде каралган зыянды калыбына келтирүүдө ар кандай өтө жогорку камсыздандыруу суммасын талап кылуу;
 - 2) камсыздандырылуучу же (пайда табуучу) болгон адам келтирилген зыяндын кайтарымын, зыянга күнөөлүү адамдан өндүрүп алган мезгилде;
 - 3) камсыздандыруу жагдайынын болгондугу тууралуу камсыздандыруучуга билдирбеген учурда.
4. Камсыздандыруу төлөмдөрүн жүргүзүүдөн баш тартуу жөнүндөгү чечим камсыздандыруучу тарабынан кабыл алынат, камсыздандырылуучуга жана (же) пайда табуучуга жазуу жүзүндө баш тартуунун негиздери көрсөтүлгөн арыз алынгандан кийин төлөм жана бардык керектүү документтер жөнүндө отуз күндүн ичинде билдирилет.
5. Камсыздандыруучунун камсыздоо төлөмдөрүн төлөөдөн баш тартуусу, камсыздандырылуучу жана (же) пайда алуучу болуп эсептелген жактын кайрылуусу боюнча соттук тартипте каралат.

19-берене. Талаш-тартышты кароо тартиби

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу келишиминен келип чыккан талаш-тартыш маселелер Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте каралат.

20-берене. Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын бузгандык үчүн жоопкерчилик

Кооптуу өндүрүш объекттерин пайдалануучу уюмдардын жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын бузган жак Кыргыз Республикасынын укук бузуулар жөнүндө мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке тартылат.

([*КР 2022-жылдын 4-июлундагы N 56 Мыйзамынын редакциясына ылайык*](#))

21-берене. Ушул Мыйзамдын күчүнө кириши

1. Ушул Мыйзам расмий жарыяланган күндөн баштап алты айдан кийин күчүнө кирет.
2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү:
 - ушул Мыйзамды турмушка ашыруу үчүн зарыл болгон ченемдик укуктук актыларды алты айлык мөөнөттүн ичинде иштеп чыксын;
 - өзүнүн ченемдик укуктук актыларын ушул Мыйзамга ылайык келтирсин.

**Кыргыз Республикасынын
Президенти**

К.Бакиев

